

YERYÜZÜNE BAKMAK

Ekolojik kriz, çoğu zaman yalnızca çevrenin kirlenmesi, doğal kaynakların tükenmesi ya da iklim değişikliği üzerinden ele alınsa da, aslında insanın doğayla kurduğu ilişkinin dönüşmesiyle bağlantılıdır. Modern üretim biçimleri, yeryüzünü yaşayan ve dönüşen bir alan ya da başka bir deyişle “varlık” olarak değil, ölçülebilir, denetlenebilir ve sürekli olarak yeniden kullanılabilir bir kaynak yüzeyine dönüştürür. Toprak, su, enerji, madenler ve hatta yaşamın kendisi, ekonomik büyümenin sürdürülebilmesi için tüketilebilir birer girdiye indirgenir.

Jason W. Moore, Ucuz Doğanın Sonu kitabında ekolojik krizin yalnızca bir “çevre sorunu” olarak görülmemesi gerektiğinin altını çizer ve kapitalizmin doğayı örgütleme biçiminin tarihsel ve yapısal bir kriz olarak da okunması gerektiğini öne sürer. Moore’a göre kapitalizm, varlığını sürdürebilmek için yalnızca emeği değil, doğayı, enerjiyi, toprağı, suyu ve hammaddeleri de sürekli olarak “ucuzlatmak” zorundadır. Bu ucuzlatma ekonomik bir süreçtir ama aynı zamanda dünyanın nasıl algılandığı ve düzenlendiği ile de ilgilidir. Doğa, sınırsızca kullanılabilecek bir kaynak ve aynı ölçüde sınırsız bir atık alanı olarak yeniden tanımlanır. Yeryüzü artık yalnızca tüketilen bir kaynak olmasının ötesinde kendi tahribatının izlerini taşıyan bir yüzeye dönüşür.

Ölçeğin Politikası

Yücel Tunca’nın Bir Coğrafyanın Z Raporu, endüstriyel üretim biçimlerinin coğrafya üzerinde bıraktığı tahribatı görünür kılan bir görsel araştırma niteliği taşıyor. Sergi adını bir muhasebe/maliye teriminden; günlük satışları net bir şekilde görmeyi sağlayan Z raporu’ndan (‘zaman raporu’ veya ‘gün sonu raporu’) alıyor. Bu belge iş gününün bittiğini ve mali hafızanın sıfırlandığını gösteriyor. Serginin Z raporu ise kömür ve linyit rezervleri giderek tükenen bir coğrafyanın uğradığı dönüşümün ve tahribatın toplamı olarak karşımıza çıkıyor. Fotoğraflar birer manzara temsilleri olmanın ötesine geçerek, ekolojik ve politik bir bilanço sunuyor. Bilançonun büyüklüğü ise ilk bakışta jeolojik bir süreklilik gibi görünen panoramik fotoğraflarda deneyimleniyor. Devasa bir coğrafyada ancak çok dikkatli bakıldığında fark edilecek kadar küçük kalan dev kamyonlar, kül barajları, büyük coğrafi formlara dönüşmüş açık ocak maden sahasının atıkları ve

parçalanmış katmanlı yüzeyler, başkalaşmış bir yeryüzünü karşımıza çıkarıyor. Ölçek görsel araştırmanın bir parçası haline gelerek politik bir alan kuruyor. Modern endüstriyel üretimin doğayı haritalama, ölçme ve denetleme arzusuyla kurulan geniş ve yukardan bakış, başka bir deyişle iktidarın görsel hakimiyeti, fotoğraflarda tersine çevriliyor. Çünkü görüntü, kontrol altına alınmış bir doğayı değil, kontrolden çıkmış bir yıkımı gösteriyor. Panoramik tercih bu defa iktidarın yarattığı tahribatın ifşa aracına dönüşüyor.

Öznenin yokluğu ve derin yaralar

Sergide tahribatın ifşası sadece ölçekle kurulmuyor, geniş ölçeğin yanı sıra kadrajlanan katmanlar müdahalenin izlerini taşıyan yaralı bir yüzey gibi görünüyor. Yüzeylerdeki büyük ve derin yaralar sadece bir tahribatın izleri olmasının ötesinde, geri dönüşsüzlüğün de göstergesi olarak okunuyor. Yeryüzü burada hafızasını ve bütünlüğünü de kaybediyor.

Panoramanın tam ortasına yerleşen kör noktaları görüntülemek için kullanılan dış bükey bir viraj aynası ise bakışın dolaylı, parçalı ve aracılı doğasına işaret ediyor ve görmenin kendisini de görünür kılıyor. Baktığımız coğrafyayı yaşamsal bir varlık olarak mı görüyoruz yoksa ekonomik üretim ilişkilerine aracılık eden bir nesne olarak mı? Fotoğraflarda öznenin yokluğu bakışımızı tahribata yönlendiriyor. Sonra birden siyah bir kül dağının önünde üç beyaz kazla karşılaşıyoruz, aynı coğrafyada yıkım ile yaşam arasına çekiliyoruz. Kapatılmış yeraltı maden ocağının fotoğrafını gördüğümüzde ise hatırlıyoruz: Burası Karanlıkdere.

Sergi, yeryüzünü edilgen bir manzara olarak konumlandırmıyor; müdahalenin, sömürünün ve geri dönüşsüz tahribatların izlerini taşıyan canlı bir hafıza yüzeyi olarak ele alıyor. Panoramik bakışın ölçeği ile parçalı kadrajlar arasında kurulan serginin görsel dili ise izleyiciyi sadece gördüklerine değil, görme biçiminin kendisine de bakmaya zorluyor. Bir Coğrafyanın Z raporu, insanın yeryüzüyle kurduğu ilişkinin etik ve politik sonuçlarına dair bir yüzleşme alanı açıyor.

Günseli Baki
Mayıs 2026, Bergama

YÜCEL TUNCA

Belgesel fotoğrafçı, araştırmacı ve eğitimcidir.

1987-2007 yılları arasında basın fotoğrafçısı ve fotoğraf editörü olarak dergi ve gazetelerde çalıştı.

1996-2018 yılları arasında çeşitli üniversite, vakıf, dernek ve özel kurumlarda belgesel başta olmak üzere fotoğrafın farklı alanlarında düzenli dersler verdi.

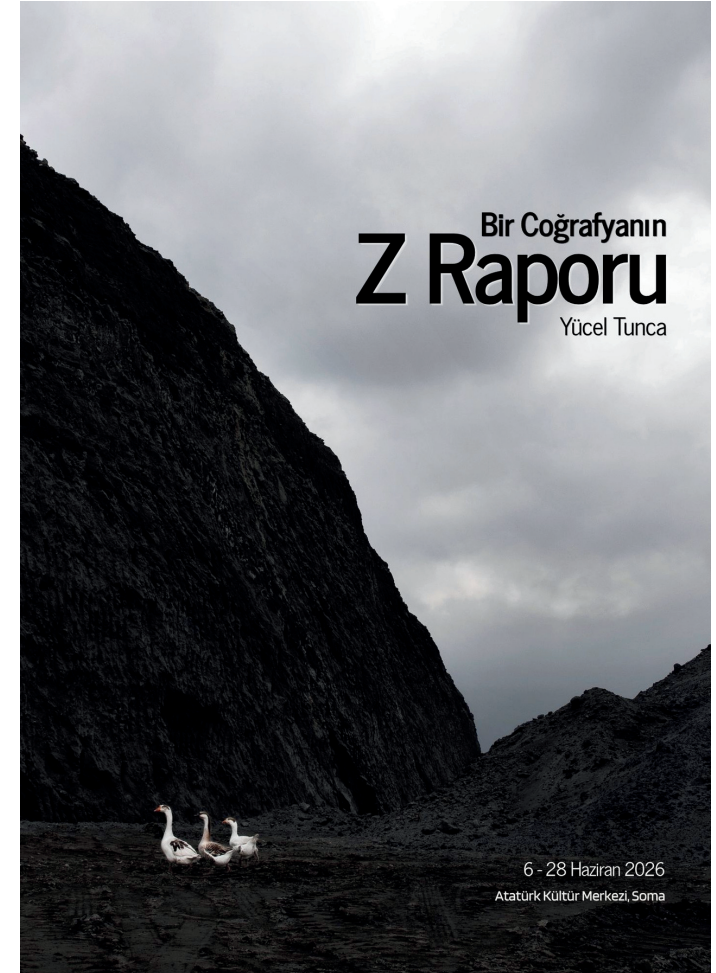
2004-2017 yılları arasında faaliyet gösteren Galata Fotoğrafhanesi ve Fotoğraf Vakfı’nın kurucu, yönetici ve öğretici ekibi içinde yer aldı. Aynı dönemde fotoğraf alanında dergi ve kitap yayınları gerçekleştirdi.

1996-2016 yılları arasında İstanbul Saydam Günleri, UlisFotoFest, Belgesel Fotoğraf Günleri gibi fotoğraf festivallerinin koordinatörlüğünü yaptı.

Kişisel üretiminde, gündelik hayatın içinden görsel metaforlar oluşturduğu tekil fotoğrafların yanı sıra toplumsal ve siyasi hayatın dönüşüm noktalarını mercek altına alan uzun soluklu, araştırmaya dayalı belgesel fotoğraf serileri ve web belgeseller öne çıkmaktadır.

Çalışmalarına 2017 yılından bu yana Bergama’da, kurucularından biri olduğu Sarı Denizaltı Sanat İnisiyatifi’nde ve Odeon Pergamon Kültür Sanat Alanı’nda devam ediyor. Fotoğraf İnsanları Dayanışma Ağı kapsamındaki kolektif üretim süreçlerinde aktif olarak yer alıyor.

www.yuveltunca.net

ÇELİŞKİLER,
OLASILIKLAR
VE ÜTOPYALAR
ARASINDA

KÜLTÜR SANAT PROJESİ
Soma, Bergama, Ayvalık

KASIM 2025 - TEMMUZ 2026

Azınlık Birliklerinden
Hesap Sorumluluk

CultureCIVIC
Kültür Sanat
Destek Programı

CELİSKİLER
OLASILIKLAR
ÜTOPYALAR

Avrupa Birliği tarafından
finanslanmaktadır

CultureCIVIC
Kültür Sanat
Destek Programı

Sarı Denizaltı
Sanat İniyatifi

SOMA
BELEDİYESİ
1891

Kül Barajı, Soma - Manisa
Bir Coğrafyanın Z Raporu
Yücel Tunca

